

Marika Siht
Keskkonnaministeerium
Narva mnt 7a
15172 Tallinn

Pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu tööversiooni kommenteerimine

Kaupmeeste Liit hindab Keskkonnaministeeriumi initsiatiivi kaasamisel varajases seadusloome etapis. Käesolevaga esitame Kaupmeeste Liidu seisukohad seoses pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamisega. Kaupmeeste Liit toetab Direktiivi (EL) 2015/720 eesmärke a) vähendada õhukeste plastkandekottide negatiivset mõju keskkonnale, eelkõige seoses plastkandekottide äraviskamise vähendamisega, b) soodustada jäätmetekke vältimist ja c) tõhustada ressursside kasutamist looduse säästmise eesmärgil.

Direktiiv (EL) 2015/720 näeb ette, et liikmesriigid võtavad kasutusele meetmeid, mille tulemusena aastal 2019 ei ületa aastane tarbimine 90 õhukest plastkandekotti inimese kohta ning aastaks 2026 ei ületa see 40 õhukest plastkandekotti inimese kohta.

Vastavalt direktiivile sisaldavad liikmesriikide poolt kasutusele võetavad meetmed üht või mõlemat järgmisest:

- a) võetakse kasutusele meetmed, mis tagavad, et 31. detsembriks 2019 ei ületa aastane tarbimine 90 õhukest plastkandekotti inimese kohta ning 31. detsembriks 2025 ei ületa see 40 õhukest plastkandekotti inimese kohta või samaväärseid koguselisi eesmärke. Eriti õhukesed plastkandekotid võib riiklikest tarbimiseesmärkidest välja jätta;
- b) võetakse vastu õigusaktid, mis tagavad, et 31. detsembriks 2018 ei anta õhukesi plastkandekotte tarbijale kaupade või toodete müügikohas tasuta, välja arvatud juhul, kui rakendatakse sama tõhusaid meetmeid. Eriti õhukesed plastkandekotid võib nende meetmete kohaldamisalast välja jätta.

Eestis tarbitakse juba täna Kaupmeeste Liidu ja Skepast & Puhkim 2015 hinnangul ca 40 õhukest plastkandekotti inimese kohta aastas, millest tulenevalt leiab Kaupmeeste Liit, et Eesti riik peaks direktiivi üle võtma minimaalses võimalikus mahu. Kaupmeeste Liit peab väga oluliseks, et Direktiiviga seatud eesmärkide poole liikumine toimub läbi mõistlike ja proportsionaalsete meetmete, mis aitavad sisuliselt kaasa eesmärkide saavutamisele ning võimaldavad samas toiduhügieenialaste eesmärkide täitmist, ei koorma ettevõtjaid ebaproportsionaalselt ning ei kahjusta kaubandusettevõtjate konkurentsivõimet.

Alljärgnevalt tuuakse konkreetsed kommentaarid ja ettepanekud Pakendiseaduse muudatustele:

Esiteks, paragrahvi 3 täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Plastkandekotid

- 1) plastkandekott – plastist valmistatud sangadega või sangadeta kandekott, mille tarbija saab kaupade või toodete müügikohas;
- 2) õhuke plastkandekott – plastkandekott, mis on õhem kui 50 mikronit;
- 3) eriti õhuke plastkandekott – plastkandekott, mis on õhem kui 15 mikronit;
- 4) toiduhügieeni otstarbel kasutatav eriti õhuke plastkandekott – plastkandekott, mis on õhem kui 15 mikronit ja mida kasutatakse toiduohutuse tagamiseks lahtise toidukauba esmase pakendina või kui see aitab vältida toidu raiskamist;
- 5) oksüdantide toimel lagunev plastkandekott – plastkandekott, mis on valmistatud plastist ja sisaldab mikroosakesteks lagunemist põhjustavaid lisaaineid.“;

Kommentaar: Kas plastkandekott tähendab kõiki plastkandekotte, mis on paksemad kui 50 mikronit? Miks plastkandekoti juures on oluline rõhutada, et see saadakse kaupade või toodete müügikohas, aga õhukeste ja eriti õhukeste kottide puhul sellist laiendust ei ole? Mida peetakse silmas p. 4 toodud „**toiduohutuse tagamise ja toidu raiskamise vältimise** all? Millise regulatsiooni alusel peaks neid mõisteid sisustama?

Teiseks, paragrahvi 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Pakendi ja pakendijäätmete vältimine, mis toimub eelkõige keskkonnahoidlike toodete ja tehnoloogiate arendamise teel, on pakendi ja pakendijäätmete koguse ja ohtlikkuse vähendamine, samuti pakendites ja pakendijäätmetes sisalduvate materjalide ja ainete koguse ning ohtlikkuse vähendamine kogu pakendi olelusringi jooksul alates pakendimaterjali ja pakendi valmistamisest kuni pakendi või selle käitlemise jääkide lõpliku kõrvaldamiseni.

Kommentaare/ettepanekuid pole.

„(2) Kaupade või toodete müügikohas ei või pärast 31. detsembrist 2018 anda tarbijale tasuta õhukesti ja eriti õhukesti plastkandekotte, välja arvatud need väga õhukesed plastkandekotid, mida kasutatakse toiduhügieeni otstarbel.“

Kommentaar: Õhukeste plastkandekottide tarbimine Eestis on Skepast & Puhkim 2015 läbiviidud uuringu kohaselt ca 40 kotti aastas ning nendest tasuta antakse täna oluliselt vähem (Kaupmeeste Liidu hinnangul ca 20% kogumahust). EMOR 2015 andmetel kasutab 89% eestlastest ostetud kilekotti prügikotina, ca 90% prügist läheb Eestis põletamisele. Esitatud faktid tõendavad, et Eestis ei ole kilekottide kasutamisel sellist probleemi, mis nõuaks keelu sätestamist seaduse tasemel. Veel enam, täidame juba täna Euroopa Komisjoni poolt 2025. aastaks seatud eesmärgi tarbida kuni 40 õhukest plastkandekotti inimese kohta aastas. Kaupmeeste Liidu liikmete andmete põhjal on plastkottide kasutamine viimaste aastate lõikes näidanud selget langustrendi (täiendame täpsemate andmetega juuli kuu jooksul).

Eriti õhukeste plastkandekottide puhul on kaupluses väga keeruline eristada, milliseid neist kasutatakse konkreetselt toiduhügieeni otstarbel ja milliseid mitte. Pöörame siinkohal

tähelepanu, et vastavalt "EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 852/2004, 29. toiduainete hügieeni kohta" täidab ka puuvilja õhukesse kilekotti pakendamine toiduhügieeni tagamise eesmärki. Oluline aspekt on ka see, et eriti õhukesed plastkotid aitavad vältida ületarbimist, sh toidu raiskamist (ostetakse täpselt nii palju kui vaja).

Lisaks, kui väga õhukeste plastkandekottide tasuta jagamine on keelatud (lubatud jagamine vaid tasu eest), siis kaasnevad sellise meetme rakendamisega kaupmeestele järgmised probleemid:

- Müüjal on keeruline eristada taaskasutatavat ja uut kotti (nt kui klient on pakkinud banaanid/kommid väidetavalt kodust kaasa võetud kotti), lisaks müüjale toob see kaasa ebamugavusi ka kliendile (võimalik selgitamiskohustus, pikemad kassajärjekorrad, jne);
- Kui selgub, et tegu on olnud vargusega, siis peab sellele järgnema varguse menetlemine, mis on aja- ja tööjõuressursi kulukas;
- Meedet on keeruline rakendada ekspresskassade puhul, mille rajamine ja kasutamine on kasvav trend;
- Samuti tekivad küsimused kauba pakendamisega E-kaubanduse raames. Hetkel ei ole piisavalt selge, kuidas selliste nõuete juures tagada kauba pakendamine ja kohalevedu e-kaubanduse puhul?

Ettepanek: (2) eelnõust välja jätta.

„(3) Õhukese plastkandekoti hind peab olema vähemalt 0,30 eurot.

(4) Eriti õhukese plastkandekoti hind peab olema vähemalt 0,10 eurot.

(5) Õhukeste ja eriti õhukeste plastkandekottide müügitulu arvelt tuleb müügikohas korraldada plastkandekottide tarbimise vähendamise eesmärgil avalikku teavitustööd.“

Kommentaar: Kaupmeeste Liit ei toeta miinimumhinna kehtestamist õhukestele ja eriti õhukestele plastkandekottidele. Samuti ei toeta liit kaupmehe müügitulu sihtotstarbeliseks muutmist avaliku teavitustöö eesmärgil (Täiendame täpsemate andmetega kaupmehe koormust hindava kuluanalüüsi alusel juuli kuu jooksul). Leiame, et rohkem kui hinnaregulatsioon (mis täna kehtib juba toidukaupluses jagatavatele kottidele (ehk ca 80%-le õhukestele plastkandekottidele), on olulisem tarbija teadlikkuse ja suhtumise muutmise, mistõttu selliste eesmärkide saavutamist on mõistlik mõjutada eneseregulatsiooni ja heade tavade tasemel ning teavituskampaaniate kaudu.

Ettepanek: (3), (4) ja (5) eelnõust välja jätta.

Euroopa Komisjon näeb plastkandekottide vähendamisel võtmerolli teavitustegevusel, direktiivi terviktekstis tuuakse välja, et „... on leidnud kinnitust, et igasuguse plastkandekottide kasutuse vähendamise eesmärgi saavutamisel on **otsustav roll tarbijate teavitamisel**. Seepärast on vaja teha institutsioonilisi jõupingutusi, et rohkem teadvustada plastkandekottide kasutamise keskkonnamõju ja muuta praegust arusaama, et plast on

ohutu ja odav materjal.“ Kaupmeeste liidu liikmed on nõus jagama kauplustes vastavasisulisi teavitusmaterjale. Samas on Kaupmeeste Liit seisukohal, et riigil on oluline roll ja ka kohustus kodanike harimisel, informeerimisel ja teavitamisel. Seega näeb liit mõjusate ja tulemuslike kampaaniate elluviimisel põhirolli Keskkonnaministeeriumil, kes koordineerib riigis laiemalt keskkonnaalast teavitustegevust. Liidu liikmed on valmis igakülgseks koostööks teavituse planeerimisel ja elluviimisel.

„(6) Müügikohas, mille pindala on suurem kui 200 m², tuleb tarbijale pakkuda muid võimalusi plastkandekottide asemel välja arvatud toiduhügieeni otstarbel kasutatav eriti õhuke plastkandekott.

(7) Müügikohas tuleb võimaluse korral vältida oksüdantide toimel lagunevate plastkandekottide turustamist.“;

Kommentaari: Kaupmeeste Liit ei pea õigeks kohelda kaupluseid erinevalt tulenevalt nende suurusest (seadus peaks olema universaalne ja üheselt rakendatav – kes ja kuidas hakkab kontrollima selle kohustuse täitmist?). Müügikoha suurusest tulenevalt meetme erinev rakendamine loob kaupmeestele äärmiselt ebavõrdse konkurentsiolekorra ning ei taga eelnõuga taotletud eesmärgi saavutamist. Lisaks on nimetatud meede ebamõistlik arvestades asjaolu, et eelkõige on väljatöötatava seaduse eesmärk tegeleda tarbija teadlikkuse suurendamisega ning üldise keskkonnahoiuga. Nielsen uuringukeskuse hinnangul oli Eestis 2015 aastal ca 780 kauplust, mille pindala on väiksem kui 100 m², kauplusi, mille pindala on 100-400 m² on ca 300 ehk arvuliselt on Eestis selliseis kaupluseid, kus pinda on alla 200 m², ca 40%.

Kaupmeeste Liidu liikmed pakuvad ja kasutavad juba täna erinevaid alternatiive plastkandekottidele. Seda tuuakse välja ka EMOR 2015 ja Skepast & Puhkim 2015 uuringutes - alternatiivid paberkoti, kangast koti ja osaliselt ka võrkkoti näol on täna enamuses kauplustes olemas. EMOR 2015 küsitluse alusel on probleem pigem selles, et inimesed ei ole nendest alternatiividest piisavalt informeeritud.

Ettepanek: (6) eelnõust välja jätta.

Kaupmeeste liidu liikmed tegelevad argipäevaselt keskkonnasõbralike alternatiivide otsimisega plastkandekottidele. Tegemist on keerulise protsessiga ja keskkonnasõbralikke alternatiive (nii ühekordseid kui ka taaskasutatavaid), mis on vastupidavad, kasutamismugavust arvestavad (nt sangadega) ja mõistliku hinnaga, ei ole kerge leida. Siinkohal näeb Kaupmeeste liit võimalust senisest suuremaks koostööks Keskkonnaministeeriumi ja selle haldusala asutustega nii keskkonnasäästlike alternatiivide leidmiseks kui ka nt riigiülese ühishanke läbiviimiseks kottide ostmiseks. Lisaks loob selline ühistegevus võimaluse teha koostööd ka Eesti T&A sektoriga.

Kokkuvõtteks, Kaupmeeste liit ei pea otstarbekas seaduse tasemel keelustada kauplustes õhukeste plastkandekottide jagamist, sätestada õhukestele ja eriti õhukestele plastkandekottidele miinimumhind, panna kauplustele kohustus avalikuks keskkonnaalaseks

teavitustöoks. Eelnõu seletuskiri ei selgita piisavalt Eestis esineva probleemistiku sisu ja olemust, ega motiveeri piisavalt Direktiivi eesmärkide ja Pakendiseaduse muutmisega rakendatavate meetmete proportsionaalsust. Kaupmeeste Liit soovib rõhutada, et Eesti vastab juba täna direktiivi sihteesmärgiks seatud tasemele, mille kohaselt ei tohiks aastaks 2025 ületada inimese kohta kasutatavate plastkandekottide arv 40 plastkandekotti aastas.

Alternatiivsete meetmetena pakub Kaupmeeste Liit välja hea tava koostamise raames eneseregulatsiooni liidu liikmetele. Heade tavade peamised põhimõtted on järgnevad:

- 1) Eriti õhukeste kilekottide **eemaldamine** kassadest (eesmärgiga välistada nende kasutamine kandekotina);
- 2) Kauplustes **üldise põhimõtte juurutamine** (k.a. personalile), et õhukesti kilekotte ja eriti õhukesti kilekotte kasutatakse minimaalselt ja eelkõige lahtiste kaupade pakendamiseks toiduhügieeni eesmärgil;
- 3) **Teavitus- ja selgitustöö elluviimine koostöös riigiga** - kauplustes vastavasisuliste teavitusmaterjalide jagamine, teavitustegevuse elluviimine tarbijate teadlikkust suurendavate programmide raames.
- 4) **Alternatiivide nähtavam pakkumine** lahtise kauba pakendamiseks – taaskasutatav võrkkott juur- ja puuvilja jaoks, paberkott kaalukommide pakendamiseks jne. Samuti ebamugavamate alternatiivide pakkumine – ilma sangadeta kott puuvilja pakendamiseks, et ei tekiks soovi seda kandekotina kasutada.

Lugupidamisega

Riin Savi
Kaupmeeste Liidu tegevjuht
/allkirjastatud digitaalselt/